

การบริหารจัดการ กระบวนการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ในชุมชนของกลุ่มภูมิปัญญา
ชาวบ้านการทำกรงนกบ้านสระบัว ตำบลท่าศาลา อำเภوتاศาลา
จังหวัดนครศรีธรรมราช*

MANAGEMENT OF THE PROCESS FOR BUILDING THE LEARNING NETWORK
IN THE COMMUNITY OF LOCAL WISDOM GROUP PRODUCING BIRD CAGES
AT BAN SRA BUA, THA SALA SUB-DISTRICT, THA SALA DISTRICT,
NAKHON SI THAMMARAT PROVINCE

ศิริณญา อาจไพรินทร์

Sirinya Artphairin

ชรินทร์ทิพย์ แก้วกล้า

Charinthip Klaewkla

จิตติมา ดำรงวัฒนะ*

Jittima Damrongwattana*

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

Nakhon Si Thammarat Rajabhat University, Thailand

อนุชิต ปราบพาล

Anuchid Prabparn

พระชีพ แก้วนิล

Phra Cheep Kaewnil

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Nakhon Si Thammarat Campus, Thailand

จรัญ ศรีสุข

Jaran Srisuk

นักวิชาการอิสระ

Independent Academic, Thailand

*Corresponding author E-mail: jittima_dam@nstru.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพัฒนาการของกลุ่ม สภาพปัญหาของกลุ่ม และกระบวนการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ในชุมชน กลุ่มภูมิปัญญาชาวบ้านการทำกรงนกบ้านสระบัว ตำบลท่าศาลา อำเภوتاศาลา จังหวัดนครศรีธรรมราช การวิจัยในครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการเก็บรวบรวมข้อมูล จากเอกสาร ตำรา วารสารวิชาการ การวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ด้วยการวิเคราะห์แบบอุปนัย (Analytic Induction) และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยใช้เครื่องมือในการสัมภาษณ์เก็บข้อมูลเชิงลึก โดยผู้ให้ข้อมูลสำคัญเป็นผู้เชี่ยวชาญ และมีประสบการณ์ทางด้านการทำกรงนก ผู้วิจัยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง ได้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 15 ท่าน ผลการวิจัย พบว่า 1) พัฒนาการของกลุ่มฯ มี 4 ขั้นตอน คือ 1.1) ขั้นตอนตัวของกลุ่มฯ 1.2) ขั้นตอนการรวมตัวกันของกลุ่มฯ 1.3) ขั้นตอนการผลิตสินค้าภายในกลุ่มฯ และ 1.4) ขั้นตอนการบริหารจัดการกลุ่มภูมิปัญญาชาวบ้านการทำกรงนกบ้านสระบัว 2) สภาพปัญหาของกลุ่มภูมิปัญญาชาวบ้าน

การทำกรงนกบ้านสระบัว พบว่า 2.1) ปัญหาการผลิตกรงนกฯ 2.2) ปัญหาบรรจุภัณฑ์ฯ 2.3) ปัญหาด้านการตลาดฯ และ 2.4) ปัญหาด้านการบริหารจัดการของกลุ่มภูมิปัญญาชาวบ้านการทำกรงนกบ้านสระบัว 3) กระบวนการสร้างเครือข่ายฯ พบว่า 3.1) การเชื่อมโยงของสมาชิกในกลุ่มที่สมัครใจ แลกเปลี่ยนข่าวสารร่วมกัน หรือทำกิจกรรมร่วมกัน 3.2) มีการจัดระเบียบโครงสร้างของคนในเครือข่ายด้วยความเป็นอิสระ และ 3.3) มีความเท่าเทียมกัน ภายใต้พื้นฐานของความเคารพสิทธิเชื่อถือ เอื้ออาทร ซึ่งกันและกัน เป็นกิจกรรมเฉพาะกิจตามความจำเป็น หรือจะเป็นเครือข่ายที่ดำเนินกิจกรรมอย่างต่อเนื่องระยะยาวก็ได้

คำสำคัญ: การบริหารจัดการกลุ่ม, ภูมิปัญญาชาวบ้าน, การทำกรงนก, กระบวนการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้

Abstract

The objectives of this research article aimed to study the development of the group, the problem conditions of the group, and the process for building the learning network in the community of local wisdom group producing bird cages at Ban Sra Bua, Tha Sala Sub-district, Tha Sala District, Nakhon Si Thammarat Province. This research used the qualitative methodology with data collected from documents, textbooks, and academic journals. Data analysis was conducted using content analysis, analytic induction, and relevant research. The researcher used tools to conduct in-depth interviews with key informants who were experts and experienced in producing bird cages. The researcher used purposive sampling, which sampled the 15 key informants. The results of the research found the following details: 1) The development of the group consisted of four steps: 1.1) The formation stage of the group, 1.2) The process of gathering the group, 1.3) The process of producing products within the local wisdom group producing bird cages at Ban Sra Bua, and 1.4) The process of managing the local wisdom group producing bird cages at Ban Sra Bua; 2) The problem condition of the local wisdom group producing bird cages at Ban Sra Bua indicated the following details: 2.1) Production problems in producing bird cages, 2.2) Problems with packaging, 2.3) Marketing problems, and 2.4) Management problems of the local wisdom group producing bird cages at Ban Sra Bua; 3) The process for building the learning network indicated the following details: 3.1) Connection among willing members of the group from exchanging information or joining activities side by side, 3.2) Managing personnel in the network with independence, and 3.3) Having equality based on respect, trust, and generosity with one voice, which especially included the necessary activities or long-terms activities that conducted by the network.

Keywords: Group Management, Local Wisdom, Producing Bird Cages, Process for Building the Learning Network

บทนำ

ภูมิปัญญาชาวบ้านในการสร้างกรงนกเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่สืบทอดมายาวนาน กรงนกที่สร้างจากวัสดุธรรมชาติ เช่น ไม้ไผ่ หวาย และกก มีความโดดเด่นด้วยความแข็งแรง ทนทาน และสวยงาม โดยชาวบ้านจะใช้เทคนิคการสานและการผูกที่ซับซ้อนเพื่อสร้างกรงนกที่มีรูปทรงและขนาดหลากหลาย กรงนกเหล่านี้ไม่เพียงแต่เป็นที่อยู่อาศัยของนกเท่านั้น แต่ยังเป็นงานศิลปะที่สะท้อนถึงความคิดสร้างสรรค์และฝีมือของช่างฝีมือในท้องถิ่น (สุธี เทพสุริวงศ์ และเบญจวรรณ บัวขวัญ, 2557) การทำกรงนกถือเป็นภูมิปัญญาของชุมชนต่าง ๆ

ในจังหวัดภาคใต้ โดยเฉพาะภาคใต้ตอนล่าง ซึ่งในยุคแรก ๆ ที่เทคโนโลยียังไม่เจริญก้าวหน้ามาก จึงต้องใช้ภูมิปัญญาชาวบ้านในการเจาะรูไม้ที่ทำกรงนก ใช้ก้านร่มเสียบกับไม้ผัดกับมือเพื่อเจาะรู ซึ่งใช้เวลานานมากในการทำเนื่องจากไม่มีเครื่องมือทุ่นแรง ต่อมาเมื่อมีเครื่องมือ เช่น สว่านมือหมุน หรือเครื่องเจาะรูอัตโนมัติ การทำกรงนกในปัจจุบันจึงมีการทำกรงนกกันมากขึ้น เพราะมีลูกค้ามารับกรงนกถึงที่บ้าน ซึ่งอาจจะโทรมาสั่งโดยบอกขนาดและรูปแบบที่ต้องการ หรือมีพ่อค้าคนกลางเข้ามาทำให้ทำตลาดได้มากขึ้นทำให้ชุมชนบางชุมชนทำเป็นอาชีพหลักเพื่อสร้างรายได้แก่ครอบครัว (บุญชู ยืนยงสกุล, 2560)

การนิยมนกกรงหัวจุก (ปรอด) มีกระจายอย่างแพร่หลาย กรงนกหัวจุกมีผู้ริเริ่มเป็นคนแรกซึ่งคือนายเสวก (ยาสีสาร) ยุโส เป็นคนบุกเบิกคนแรกในการทำกรงนกกรงหัวจุกเพื่อจำหน่ายของเมืองนครศรีธรรมราช ก่อนหน้านั้นท่านเคยทำกรงนกเขาวงมาก่อน เมื่อความนิยมนกกรงหัวจุกเขาขาดลง ผู้คนหันมาเลี้ยงนกกรงหัวจุกมากขึ้น ท่านจึงหันมาทำกรงนกกรงหัวจุกแทน โดยเริ่มจริงจึงประมาณปี พ.ศ. 2517 ที่บ้านสระบัว อำเภอท่าศาลา จังหวัดนครศรีธรรมราช ในช่วงแรกจะมีกระบวนการทำกรงนกแบบเรียบง่าย ใช้วัสดุทั่วไป เมื่อตลาดกว้างขึ้นก็หันมาเพิ่มลวดลายวิจิตรสวยงามมากขึ้น ทำให้ราคายกก็เพิ่มขึ้นด้วย กรงนกที่ท่านทำขายดีจนผลิตไม่ทันท่านจึงเชิญชวนลูกหลาน และชาวบ้านผู้สนใจให้มาเรียนรู้การทำกรงนก จนชำนาญแล้วก็ออกไปเพื่อผลิตและจัดจำหน่ายจนสามารถสร้างงาน สร้างอาชีพ สร้างรายได้หาเลี้ยงครอบครัว ออกไปอย่างแพร่หลาย จนทำให้หมู่บ้านสระบัวกลายเป็นศูนย์รวมแหล่งผลิต และจำหน่ายกรงนกกรงหัวจุกที่ใหญ่ที่สุด และสวยงามประณีตที่สุดในประเทศไทย มีพ่อค้าคนกลางมารับไปจำหน่ายต่อทั่วทุกภาคของประเทศสามารถสร้างอาชีพให้กับชุมชนได้อย่างมั่นคง ปัจจุบันถึงแม้กระแสการเลี้ยงนกกรงหัวจุกจะลดลงบ้าง แต่บ้านสระบัวก็ยังรักษาความเป็นศูนย์ผลิต และจำหน่ายกรงนกกรงหัวจุกที่ใหญ่ และมีฝีมือประณีตของประเทศไทยอยู่ โดยราคาจำหน่ายมีตั้งแต่หลักร้อยจนถึงหลักแสน

จากความเป็นมาและความสำคัญดังกล่าว ทำให้ผู้ศึกษาค้นคว้ามีความสนใจที่จะทำการศึกษาเกี่ยวกับความรู้ในการทำกรงนก อาชีพการทำกรงนกที่บ้านสระบัว การทำกรงนกเป็นอาชีพเสริมสร้างรายได้ มีคนสนใจและเป็นที่ยอมรับกันเป็นจำนวนมาก และยังเป็นภูมิปัญญาชาวบ้านที่สืบทอดต่อ ๆ กันมา เป็นที่ยอมรับสำหรับคนที่เลี้ยงนกกรง และยังจัดทำกันไว้ใช้ที่บ้านเองด้วย สามารถหารายได้เสริมได้อีกช่องทางหนึ่งในรูปแบบการขายแบบออนไลน์เพราะปัจจุบันคนนิยมเลี้ยงนกเยอะมากทำให้กรงนกมีราคาสูงขึ้น ทำให้ผู้คนต่างพื้นที่หันมาซื้อกรงนกที่มีความหลากหลายมากขึ้นทั้งด้านรูปแบบ สีสัณและลวดลายต่าง ๆ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาพัฒนาการของกลุ่มภูมิปัญญาชาวบ้านการทำกรงนกบ้านสระบัว ตำบลท่าศาลา อำเภอท่าศาลา จังหวัดนครศรีธรรมราช
2. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาของกลุ่มภูมิปัญญาชาวบ้านการทำกรงนกบ้านสระบัว ตำบลท่าศาลา อำเภอท่าศาลา จังหวัดนครศรีธรรมราช
3. เพื่อศึกษากระบวนการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ในชุมชนของกลุ่มภูมิปัญญาชาวบ้านการทำกรงนกบ้านสระบัว ตำบลท่าศาลา อำเภอท่าศาลา จังหวัดนครศรีธรรมราช

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาเรื่อง การบริหารจัดการ กระบวนการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ในชุมชนของกลุ่มภูมิปัญญาชาวบ้านการทำกรงนกบ้านสระบัว ตำบลท่าศาลา อำเภอท่าศาลา จังหวัดนครศรีธรรมราช มีขอบเขตของวิจัย ดังนี้

1. แบบแผนของการวิจัย

การศึกษานี้ดำเนินการด้วยวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ ประกอบด้วย การวิเคราะห์เอกสาร (Documentary Analysis) และการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการสัมภาษณ์

1.1 การวิเคราะห์เอกสาร (Documentary Analysis)

แหล่งข้อมูล เอกสาร ตำรา วารสารวิชาการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการกระบวนการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ในชุมชน และการจัดทำกรรณจกฐานข้อมูล TCI, ProQuest, SAGE, Springer, EBSCO และ ScienceDirect และวิทยานิพนธ์ของมหาวิทยาลัยต่าง ๆ รวมถึงเว็บไซต์ที่มีความสมบูรณ์และน่าเชื่อถือได้

1.2 การเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการสัมภาษณ์

การเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ

1.2.1 ผู้เชี่ยวชาญด้านการทำกรรณจก (มีประสบการณ์ในการทำกรรณจกไม่น้อยกว่า 15 ปี)

จำนวน 5 ท่าน

1.2.2 ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการบริหารจัดการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ในชุมชนของกลุ่มภูมิปัญญาชาวบ้านการทำกรรณจกบ้านสระบัว ตำบลท่าศาลา อำเภوتاศาลา จังหวัดนครศรีธรรมราช จำนวน 10 ท่าน

2. การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

2.1 การวิเคราะห์เอกสาร ใช้แบบบันทึกวิเคราะห์ข้อมูล

2.2 การเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการสัมภาษณ์ ใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง ประกอบด้วยข้อคำถามจำนวน 4 ข้อ โดยประเด็นในการสัมภาษณ์ โดยข้อคำถามแตกต่างกันไปตามกลุ่มของผู้ให้ข้อมูลหลัก

แบบสัมภาษณ์ผ่านการตรวจสอบความตรงจากผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน ซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหารจัดการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ฯ พบว่า บางคำถามมีความซ้ำซ้อน ผู้วิจัยได้มีการปรับแก้ตามข้อเสนอแนะและนำไปทดลองกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักที่ไม่ใช่กลุ่มที่ทำการศึกษาริจริง เพื่อตรวจสอบความเข้าใจเชิงภาษาของข้อคำถามก่อนการนำไปใช้ในขั้นตอนการสัมภาษณ์จริง

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 การวิเคราะห์เอกสารดำเนินการ ดังนี้

3.1.1 คัดเลือกบทความวิชาการ บทความวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ และการทำกรรณจก คือ โดยใช้หลักเกณฑ์ 1) มีความถูกต้องของเอกสาร 2) มีความน่าเชื่อถือ 3) มีความเป็นตัวแทน และ 4) มีความชัดเจน (Scott, J., 2006)

3.1.2 วิเคราะห์เนื้อหาจากเอกสารที่ละเรื่อง นำข้อมูลในแต่ละประเด็นสำคัญมาวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เพื่อสังเคราะห์ความหมายและองค์ประกอบ และตัวบ่งชี้การบริหารจัดการการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ และการทำกรรณจก

3.2 การเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยดำเนินการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักด้วยตนเอง ควบคู่กับการสังเกต มีการตรวจสอบความตรง (Validity) ของข้อมูลโดยการตรวจสอบแบบสามเส้า (Triangulation) คือ 1) ด้านแหล่งข้อมูล 2) ด้านผู้วิจัยมีการเก็บข้อมูลมีผู้สังเกตการณ์มากกว่าหนึ่งคน และ 3) ด้านวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยเก็บข้อมูลในเรื่องเดียวกันด้วยวิธีการที่หลากหลาย คือ จากการจดบันทึกบทสัมภาษณ์ และจากการบันทึกเทปสัมภาษณ์

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลเชิงคุณภาพจากการวิเคราะห์เอกสาร และการสัมภาษณ์ ทำการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ด้วยการวิเคราะห์แบบอุปนัย (Analytic induction)

ผลการวิจัย

พัฒนาการของกลุ่มภูมิปัญญาชาวบ้านการทำกรงนกบ้านสระบัว ตำบลท่าศาลา อำเภوتاศาลา จังหวัดนครศรีธรรมราช มีขั้นตอนการพัฒนา 4 ขั้นตอน ดังนี้

1. ขั้นตอนการก่อตัวของกลุ่ม พบว่า ได้เริ่มจากการที่มันเป็นอาชีพของปู่ย่า ตายายสืบต่อกันมา อยู่แล้วลูกหลานนำมาปรับปรุงให้เข้ากัน อีกทั้ง นายเสวก (ยาลีสาร) ยูโส้ เป็นคนบุกเบิกคนแรกในการทำกรงนกกรงหัวจุกเพื่อจำหน่ายของเมืองนครศรีธรรมราช ก่อนหน้านั้นท่านเคยทำกรงนกเขาวามาก่อน เมื่อความนิยมเลี้ยงนกเขาวาลดลง ผู้คนหันมาเลี้ยงนกกรงหัวจุกมากขึ้น ท่านจึงหันมาทำกรงนกกรงหัวจุกแทน โดยเริ่มจริงจึงประมาณปี พ.ศ. 2517 ที่บ้านสระบัว อำเภوتاศาลา จังหวัดนครศรีธรรมราช ปัจจุบันถึงแม้กระแสการเลี้ยงนกกรงหัวจุกจะลดลงไปบ้าง แต่บ้านสระบัวก็ยังรักษาความเป็นศูนย์ผลิตและจำหน่ายกรงนกกรงหัวจุกที่ใหญ่และมีฝีมือประณีตของประเทศไทยอยู่ โดยราคาจำหน่ายมีตั้งแต่หลักร้อยจนถึงหลักแสน

2. ขั้นตอนการดำเนินการปฏิบัติ พบว่า ได้รวมตัวกันจัดตั้งกลุ่มโดยวางแผน และแบ่งกลุ่มกัน ค้นหาออเดอร์คนผลิตและคนขายตามความถนัดของแต่ละคนในกลุ่ม ทั้งนี้ หลังจากที่ได้พูดคุยร่วมกัน จึงได้รวมตัวกันจัดตั้งกลุ่มในปี 2517 แล้ว กลุ่มได้พูดคุยตกลงกันว่าต้องมีการวางแผนวางกฎระเบียบ และวางแผนแนวทางในการทำงานของกลุ่ม

ภาพที่ 1 ขั้นตอนการทำไม้

3. ขั้นตอนการขยายตัวของกลุ่ม พบว่า การทำกรงนกจนชำนาญแล้วก็ออกไปเพื่อผลิต และจัดจำหน่ายจนสามารถสร้างงาน สร้างอาชีพ สร้างรายได้หาเลี้ยงครอบครัว และยังมีพ่อค้าคนกลางมารับไปจำหน่ายต่อทั่วทุกภาคของประเทศสามารถสร้างอาชีพให้กับชุมชนได้อย่างมั่นคง และการทำกรงนกจนชำนาญแล้วก็ออกไปเพื่อผลิตและจัดจำหน่ายจนสามารถสร้างงาน สร้างอาชีพสร้างรายได้หาเลี้ยงครอบครัว และยังมีพ่อค้าคนกลางมารับไปจำหน่ายต่อทั่วทุกภาคของประเทศสามารถสร้างอาชีพให้กับชุมชนได้อย่างมั่นคง

ภาพที่ 2 การจัดรูปแบบทรงกรงนก

4. ขั้นตอนการมีส่วนร่วม พบว่า กลุ่มประสบความสำเร็จ และมีความเข้มแข็งจนถึงปัจจุบัน
สภาพปัญหาของกลุ่มภูมิปัญญาชาวบ้านการทำกรงนกบ้านสระบัว ตำบลท่าศาลา อำเภوتاศาลา
จังหวัดนครศรีธรรมราช มีขั้นตอนการพัฒนา 4 ขั้นตอน ดังนี้

1. สภาพปัญหาการผลิต พบว่า การหาไม้ที่จะผลิตการหาซื้อซี่กรงที่ตอนนี้หาซื้อยากมาก

ภาพที่ 3 ภาพถ่ายกรงนกในการจัดจำหน่าย

2. สภาพปัญหาการบรรจุภัณฑ์ พบว่า ตอนนี้นำการขายออนไลน์เป็นแนวทางตลาดที่ขายดีมาก
แต่จะมีปัญหาด้านการส่งของค่าส่งสูงมาก

3. สภาพปัญหาด้านการตลาด พบว่า ราคาอุปกรณ์นำมาทำราคาสูงทุกอย่างแต่ไม่สามารถปรับ
เพิ่มราคากรงนกขึ้นได้เลย

4. สภาพปัญหาการบริหารจัดการกลุ่ม พบว่า การบริหารจัดการกลุ่มด้านนี้ไม่ค่อยมีปัญหา
กระบวนการสร้างเครือข่ายของกลุ่มภูมิปัญญาชาวบ้านการทำกรงนกบ้านสระบัว ตำบลท่าศาลา
อำเภوتاศาลา จังหวัดนครศรีธรรมราช มีขั้นตอนการพัฒนา 5 ขั้นตอน ดังนี้

1. สร้างเครือข่ายของกลุ่มด้วยหลักการบริหารจัดการกลุ่มด้วยความพอประมาณ
2. สร้างเครือข่ายของกลุ่มด้วยหลักการบริหารจัดการกลุ่มด้วยความมีเหตุผล
3. สร้างเครือข่ายของกลุ่มด้วยการบริหารจัดการกลุ่มด้วยปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
4. สร้างเครือข่ายของกลุ่มด้วยหลักการบริหารจัดการกลุ่มด้วยการมีความรู้
5. สร้างเครือข่ายของกลุ่มด้วยหลักการบริหารจัดการกลุ่มด้วยการมีคุณธรรม

ทั้งนี้ กระบวนการสร้างเครือข่ายของกลุ่มภูมิปัญญาชาวบ้านการทำกรงนกบ้านสระบัว ตำบลท่าศาลา
อำเภوتاศาลา จังหวัดนครศรีธรรมราช เน้นให้ทุกคนในชุมชนที่ว่างงาน หรือที่ยังไม่มีงานทำได้ร่วมกันประกอบ
กิจการของกลุ่มในชุมชน และมีการผลิตสินค้าให้คนในชุมชนที่สนใจมาร่วมกันทำงานในกลุ่ม เพื่อได้พัฒนาชุมชน
และกลุ่มภูมิปัญญาชาวบ้านสระบัว “ต้องการให้ทางกลุ่มเกิดการเรียนรู้ในหลักปรัชญาเศรษฐกิจส่งเสริมการพัฒนา
กลุ่มให้มีการประกอบอาชีพการทำกรงนกในชุมชน”

อภิปรายผล

พัฒนาการบริหารจัดการ กระบวนการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ในชุมชนของกลุ่มภูมิปัญญาชาวบ้าน
การทำกรงนกบ้านสระบัว ตำบลท่าศาลา อำเภوتاศาลา จังหวัดนครศรีธรรมราช 1) ขั้นก่อตัวของกลุ่ม พบว่า
มีการจัดทำโครงการสืบเนื่องจาก บ้านสระบัว หมู่ 6 ตำบลท่าศาลา ได้เริ่มจากการที่มันเป็นอาชีพของปู่ย่า ตายาย
สืบทอดกันมาอยู่แล้วลูกหลานนำมาปรับปรุงให้เข้ากับยุคสมัย 2) ขั้นตอนการปฏิบัติ พบว่า ได้รวมตัวกันจัดตั้งกลุ่ม
โดยวางแผน และแบ่งกลุ่มกับคนหาออเดอร์ คนผลิตและคนขายตามความถนัดของแต่ละคน 3) ขั้นการขายตัว

ของกลุ่ม พบว่า การทำกรนกงจนชำนาญแล้วก็ออกไปเพื่อผลิตและจัดจำหน่ายจนสามารถสร้างรายได้ สร้างอาชีพ สร้างรายได้หาเลี้ยงครอบครัว และยังมีพ่อค้าคนกลางมารับไปจำหน่ายต่อทั่วทุกภาคของประเทศสามารถสร้างอาชีพให้กับคนชุมชนได้อย่างมั่นคง 4) ด้านขั้นตอนความสามัคคี กลุ่มภูมิปัญญาชาวบ้านการทำกรนกง บ้านสระบัว หมู่ที่ 6 มีความสามัคคี และเข้มแข็งเนื่องจากสมาชิกส่วนใหญ่เป็นคนในครอบครัว ทุกคนในกลุ่มมีความรักใคร่กลมเกลียวกัน ช่วยกันคิด ช่วยกันทำ จนทำให้งานกลุ่มสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการ โดยหลังจากกลุ่มมีความเข้มแข็งแล้ว จึงมีความคิดที่จะทำเป็นสินค้า OTOP ของชุมชน มีการติดต่อประสานงานกับกลุ่มจากภายนอก เพื่อนำสินค้าไปขาย หรือเพื่อหาวัตถุดิบในการผลิตต่อไป สอดคล้องกับ เฉลิมศรี ระดากุล ได้ศึกษางานวิจัย เรื่อง การก่อเกิดพัฒนาการกองทุนเมืองในภาคตะวันออก เฉียงเหนือ: กรณีศึกษากองทุนพัฒนาที่อยู่อาศัยเมืองชุมแพ ผลการวิจัย พบว่า จุดเริ่มต้นและพัฒนาของการเกิดกองทุน พัฒนาที่อยู่อาศัยเมืองชุมแพ เริ่มจาก ขั้นที่ 1 การมองเห็นปัญหา ร่วม และเกิดความตระหนักร่วม ขั้นที่ 2 การสร้างความมั่นใจในการสร้างทุนร่วม ขั้นที่ 3 ปฏิบัติการกองทุน เมืองมีการบริหารจัดการเชิงแนวราบสร้างการมีส่วนร่วมจากทุกคน ขั้นที่ 4 สรุปบทเรียนสร้างการเรียนรู้ มีเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง และ ขั้นที่ 5 ขยายผลและการสร้างเครือข่าย มีการขยายผลการดำเนินงานกองทุน ไปยังเครือข่ายองค์กรชุมชน จนเกิดการเชื่อมโยงขยายผลเรื่องการดำเนินงานกองทุนที่เกิดผลสำเร็จอย่างเป็นรูปธรรม (เฉลิมศรี ระดากุล, 2558)

สภาพปัญหาของการบริหารจัดการกระบวนการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ในชุมชนของกลุ่มภูมิปัญญาชาวบ้านการทำกรนกงบ้านสระบัว ตำบลท่าศาลา อำเภوتاศาลา จังหวัดนครศรีธรรมราช 1) สภาพปัญหาของกลุ่มด้านปัญหาการผลิต พบว่า การหาไม้ที่จะผลิตการหาซื้อซิงกรที่ตอนนี้หายากมาก 2) สภาพปัญหาสมาชิกในกลุ่มเรื่องของการสมาชิกที่มาทำกรนกง ด้านนี้ไม่ค่อยมีปัญหาในกลุ่มการทำกรนกง 3) ปัญหาด้านการตลาดของกลุ่ม พบว่า ยังมีตลาดรองรับที่ไม่แน่นอน กลุ่มผู้ผลิตเป็นเพียงกลุ่มเล็ก ๆ ยังไม่รู้จักกันอย่างแพร่หลาย สอดคล้องกับ ธารทิพย์ ธรรมสอน และคณะ ได้ศึกษางานวิจัยเรื่อง การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน กลุ่มแม่บ้านผู้ผลิตถนอมศึกษา: ผลิตภัณฑ์ประเภทอาหาร จังหวัดกำแพงเพชร ผลการวิจัย พบว่า กลุ่มเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนมีปัญหาและความต้องการที่คล้ายคลึงกัน คือ มีปัญหาด้านการจัดการองค์กร ปัญหาด้านการผลิต ปัญหาด้านการตลาด ปัญหาเรื่องแหล่งเงินทุน และระยะที่ 2 เป็นการดำเนินกิจกรรมการพัฒนากระบวนการบริหารจัดการผลิตภัณฑ์ประเภทอาหารได้พัฒนาเครือข่ายในลักษณะของการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ การศึกษาดูงานจัดประชุมกลุ่มเพื่อพูดคุยแลกเปลี่ยนความรู้ ความเข้าใจ เพื่อหารูปแบบการพัฒนาที่เหมาะสม ส่วนในระยะที่ 3 เป็นการติดตามประเมินผลการทำงานของเครือข่าย จากการสังเกต พบว่า กลุ่มมีความเป็นเครือข่ายที่ค่อนข้างจะต่อเนื่อง เนื่องจากในปัจจุบันกลุ่มยังคงมีการติดต่อสื่อสารถึงกัน มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ พูดคุย ฝากสินค้าไปขาย ซึ่งกันและกันตลอดเวลา (ธารทิพย์ ธรรมสอน และคณะ, 2559) และ ยุพิน ไกรหาญ และคณะ ได้ศึกษางานวิจัย เรื่อง การเทียบเคียงระบบการจัดการ กรณีศึกษา กลยุทธ์สู่ความสำเร็จของการพัฒนาฟาร์มโคพันธุ์อินโดบราซิล ผลการวิจัย พบว่า ด้านสถานที่และด้านประชาสัมพันธ์ มีค่าเฉลี่ยผลต่างของคะแนนระหว่างฟาร์มต้นแบบการพัฒนาและฟาร์มเป้าหมายการพัฒนาอยู่ที่ 7.16 และมีค่าเฉลี่ยผลต่างของคะแนนระหว่างฟาร์มต้นแบบการพัฒนาและฟาร์มเป้าหมายการพัฒนาอยู่ที่ 9.75 ตามลำดับ ซึ่งทั้งสองด้านถือว่ามีความสำคัญเร่งด่วนที่จะต้องมีการพัฒนาก่อนด้านอื่น ๆ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเลือกพัฒนาด้านสถานที่และด้านการประชาสัมพันธ์ วิธีการที่ใช้ คือ การสร้างโรงเรือนเลี้ยงโคใหม่ โดยการทำเป็นคอกไม้ ปลูกด้วยดินเหนียวถมคลุมด้วยฟางสับ และมีแนวกันน้ำฝนไหลเข้าท่วมพื้นคอก จัดทำแผ่นพับประชาสัมพันธ์ เพื่อเผยแพร่ความรู้และศักยภาพของฟาร์ม โดยนำไปเผยแพร่ในจังหวัดหนองคาย จังหวัดอุดรธานี จังหวัดละ 5 อำเภอ และเผยแพร่ที่ตลาดนัด โคงามตามเทศกาลต่าง ๆ นอกจากนั้นยังได้ทำป้ายประชาสัมพันธ์เพื่อติดประชาสัมพันธ์ในจังหวัดหนองคาย และจังหวัดอุดรธานี (ยุพิน ไกรหาญ และคณะ, 2553)

กระบวนการการสร้างเครือข่ายของกลุ่มภูมิปัญญาชาวบ้านการทํากรงนกบ้านสระบัว ตำบลท่าศาลา อำเภوتاศาลา จังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นการส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนโดยการสนับสนุนงบประมาณในการผลิตให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการผลิต ให้กลุ่มมีโอกาสขยายมีการกระจายสินค้าให้กว้างขวางมากขึ้น ส่งเสริมพัฒนาการเรียนรู้ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม เพื่อให้กลุ่มมีความเข้มแข็ง ให้ทุกคนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการผลิตเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนให้เข้มแข็งยิ่งขึ้น 2) การส่งเสริมการตลาด มีการบริหารจัดการและขยายตัวสินค้าให้กว้างขวางมากขึ้น และเป็นที่รู้จัก มีการประชาสัมพันธ์แหล่งผลิตเพื่อให้เป็นที่รู้จักมากยิ่งขึ้นและมีการส่งเสริมการตลาดในรูปแบบ การขายผ่านสื่ออินเทอร์เน็ต สื่อออนไลน์ต่าง ๆ มีตัวแทนจำหน่าย สนับสนุนให้เป็นสินค้าประจำตำบล 3) การส่งเสริมการผลิต จัดให้มีการถ่ายทอดภูมิปัญญาภายในชุมชนเพื่อพัฒนาชุมชนต่อไป นอกจากนี้ควรมีการของบประมาณสนับสนุนจากภาครัฐ เพื่อจัดหาอุปกรณ์ในการผลิตที่ทันสมัยยิ่งขึ้น สอดคล้องกับวิชา ภูจินดา และ ยลดา พงศ์สุภา ได้ศึกษางานวิจัย เรื่อง รูปแบบการจัดการสิ่งแวดล้อมโดยผู้สูงอายุในชุมชนชนบท ผลการวิจัย พบว่า ละพื้นที่ได้กำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาด้านสิ่งแวดล้อมไว้อย่างชัดเจน รวมทั้งการดำเนินโครงการและกิจกรรมด้านการดูแลสิ่งแวดล้อมและพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชน เช่น โครงการจัดตั้งธนาคารขยะ โครงการรณรงค์การจัดการขยะชุมชนอย่างมีส่วนร่วม เป็นต้น ซึ่งปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการดำเนินกิจกรรมผู้สูงอายุนั้น เกิดจากความร่วมมือ ความสามัคคีในทุกภาคส่วน รวมทั้งการสร้างภาคีเครือข่ายให้เกิดความเข้มแข็งในการดำเนินกิจกรรม การจัดทำรูปแบบการจัดการสิ่งแวดล้อมโดยผู้สูงอายุในชุมชนชนบทมี 4 ด้าน ได้แก่ การจัดการพลังงานในครัวเรือน การจัดการน้ำในครัวเรือน การจัดการขยะในครัวเรือน และภูมิปัญญาชาวบ้านกับเกษตรอินทรีย์ (วิชา ภูจินดา และ ยลดา พงศ์สุภา, 2561)

องค์ความรู้ใหม่

จากการศึกษาสามารถสรุปเป็นองค์ความรู้ อธิบายได้ว่า การประยุกต์ภูมิปัญญาที่มีอยู่ในท้องถิ่น โดยการสร้างงาน สร้างอาชีพและเพิ่มรายได้แก่คนในชุมชน และการต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการส่งเสริมอาชีพในชุมชนและของสมาชิกกลุ่มภูมิปัญญาชาวบ้านการทํากรงนกบ้านสระบัว สามารถเสริมสร้างความเข้มแข็งในชุมชน โดยการกระบวนการรวมกลุ่มจากการนำทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชน ทั้งทุนทรัพยากร ทุนสังคม ทุนทางปัญญา มาผสมผสานกับวิถีของในชุมชน ดังภาพที่ 4

การบริหารจัดการ กระบวนการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ในชุมชนของกลุ่มภูมิปัญญา ชาวบ้านการทํากรงนกบ้านสระบัว

ตำบลท่าศาลา อำเภوتاศาลา จังหวัดนครศรีธรรมราช

ภาพที่ 4 องค์ความรู้การบริหารจัดการกระบวนการสร้างเครือข่าย

สรุปและข้อเสนอแนะ

การทำกรงนกในปัจจุบันจะนิยมทำกรงนกหัวจุกหรือกรงนกกบอด ที่นิยมทรงสี่เหลี่ยมคางหมูสูงประมาณ 30 นิ้ว ด้านล่างกว้างประมาณ 14 นิ้ว นอกจากนี้ยังมีอีกหลายแบบ เช่น แบบปัตตานี แบบนราธิวาส แบบนครศรีธรรมราช ทรงกลมแบบถังเบียร์ แบบส้มไก่ แบบหกเหลี่ยม แบบสี่เหลี่ยม และแบบโดมมัสยิด สำหรับไม้ที่นำมาทำเป็นกรงนก ประกอบด้วย ไม้สาดำ ไม้มะม่วงป่า ไม้ประดู่ ไม้ชิงชัน ไม้มะเกลือ ไม้หลุมพลอ ไม้ตะเคียน และไม้สัก ส่วนไม้ที่นำมาทำขีลกรงคือไม้ไผ่ อาทิ ไผ่สีสุก ไผ่ลำละลอก และไม้ไผ่ตง ซึ่งจะต้องคัดสรรไม้ที่แก่จัดเท่านั้นก่อนนำมาเหลา จะต้องเอาไปแช่น้ำทะเลประมาณ 2 - 3 เดือน แล้วนำมาเก็บในที่ร่มประมาณ 2 - 3 เดือน จะทำให้เนื้อไม้เหนียว และมอดไม่กิน ด้านส่วนประกอบที่สำคัญของกรงนกมี 3 ส่วนคือโครงกรง ขี้กรง และหัวกรงโดยเฉพาะ กรงนกหัวจุกเน้นใช้ไม้เนื้อแข็ง โดยต้องกลึง เลื่อย เป็นชิ้นส่วนต่าง ๆ ถึง 18 ชิ้น อีกทั้ง การบริหารจัดการกระบวนการสร้างเครือข่ายด้านการทำกรงนกนั้น สมาชิกต้องมีเป้าหมาย และจุดมุ่งหมายที่คล้ายหรือเหมือนกัน มีการรับรู้ และเข้าใจไปในทิศทางเดียวกัน และมีเป้าหมายที่จะเดินทางไปด้วยกัน เพื่อให้กระบวนการขับเคลื่อนเกิดพลัง ความเป็นเอกภาพ และช่วยผ่อนคลายความขัดแย้งเนื่องมาจากความคิดเห็นที่แตกต่างกัน ข้อเสนอแนะต่อชุมชน

- 1) ส่งเสริมให้คนในชุมชนมีความรู้ในเรื่องกระบวนการทำกรงนก
- 2) ส่งเสริมให้คนในชุมชนเปิดการตลาด ในชุมชน และ
- 3) ควรส่งเสริมให้ชุมชนมีการฝึกการเตรียมวัสดุไม้ที่ได้ในชุมชนเพื่อเป็นวัสดุในการกรงนก

ข้อเสนอแนะต่อหน่วยงานภาครัฐ และเอกชน

- 1) องค์การบริหารส่วนตำบลท่าศาลาควรเข้ามาส่งเสริมในการพัฒนาอาชีพให้มีระบบแบบแผน ที่มั่นคงมากขึ้น
- 2) องค์การบริหารส่วนตำบลท่าศาลาควรให้มีการจัดประชาสัมพันธ์ให้คนทั้งภายในชุมชน และ ภายนอกชุมชนได้รู้จักกรงนกของ กลุ่มภูมิปัญญาชาวบ้าน บ้านสระบัว หมู่ที่ 6 ตำบลท่าศาลา อำเภوتاศาลา จังหวัดนครศรีธรรมราช และ
- 3) องค์การบริหารส่วนตำบลท่าศาลา ควรมีการสร้างเครือข่ายชุมชนที่เข้มแข็งให้มากยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะวิจัยครั้งต่อไป

- 1) ควรศึกษาแนวทางการบริหารจัดการกลุ่มภายใต้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง กรณีศึกษา กลุ่มภูมิปัญญาชาวบ้านการทำกรงนก บ้านสระบัว และ
- 2) ควรศึกษาแนวทางการถ่ายทอดภูมิปัญญาในการทำกรงนกภายในชุมชน ในกลุ่มภูมิปัญญาชาวบ้านการทำกรงนกบ้านสระบัว

เอกสารอ้างอิง

- จำเนียร จวงตระกูล. (2561). ปัญหาการกำหนดกลุ่มตัวอย่างและวิธีการสุ่มตัวอย่างในการวิจัยเชิงคุณภาพ. วารสารบริหารธุรกิจสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 9(1), 21-53.
- เฉลิมศรี ระดากุล. (2558). การก่อเกิดพัฒนาการกองทุนเมืองในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ: กรณีศึกษากองทุนพัฒนาที่อยู่อาศัยเมืองชุมแพ. วารสารปาริชาติ, 28(1), 41-57.
- ธารทิพย์ ธรรมสอน และคณะ. (2559). การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน กลุ่มแม่บ้านผู้ผลิตกรณีศึกษา: ผลิตภัณฑ์ประเภทอาหาร จังหวัดกำแพงเพชร. สักทองวารสาร, 12(2), 71-80.
- บุญชู ยืนยงสกุล. (2560). บอกเล่าเรื่องราว ความเชื่อ ศิลปวัฒนธรรม ความเป็นอยู่ของภาคใต้. สงขลา: ธารนครแห่งประเทศไทย สำนักงานภาคใต้.
- ยุพิน ไกรหาญ และคณะ. (2553). การเทียบเคียงระบบการจัดการ กรณีศึกษา กลุ่มผู้ประสบความสำเร็จของการพัฒนาฟาร์มโคพันธุ์อุบลราชธานี. วารสารสักทอง, 16(1), 118-127.
- วิสาชา ภูจินดา และ ยลดา พงศ์สุภา. (2561). รูปแบบการจัดการสิ่งแวดล้อมโดยผู้สูงอายุในชุมชนชนบท. วารสารสาธารณสุขมหาวิทยาลัยบูรพา, 13(1), 81-87.
- สุธี เทพสุริวงศ์ และเบญจวรรณ บัวขวัญ. (2557). การรวบรวมภูมิปัญญาพื้นบ้านในจังหวัดปัตตานี. ปัตตานี: สถาบันวัฒนธรรมศึกษากัลยาณิวัฒนา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี.
- Scott, J. (2006). Documentary Research. London: Sage.